

poslední valné hromadě Svazu průmyslníků tak i některých továrníků při různých příležitostech. Z toho ovšem vzniká velká nervosita v kruzích agrárních, zejména těch, které své zájmové sféry chtěly rozšířit i na průmysl (dr. Kyjovský, Stoupal).

Z řečeného jest jasno, že v nastávající politické sezoně budeme svědky zápasu o přeskupení hospodářsko-politických sil, ku kterému nutí nelepšící se poměry hospodářské, a zůstává jen otázkou, zda naše demokracie jest tak vyspělou, aby vhodnými opatřeními vyvedla stát i všechny jeho vrstvy z těžké krise, která trvá již přes pět let. Krásně to vyjádřil profesor harvardské university Sumner H. Slichter ve studii „The Government as an Economic Manager“* slovy: „Vyžaduje-li hospodářství vedení a demokracie to úspěšně nedovede, pak tato neschopnost podrývá buď demokracii neb hospodářství neb oboje“. To budiž výstrahou všem, kteří budou rozhodovati o našich hospodářských záležitostech ve dnech nastávajících!

B. ZAHRANIČNÍ.

I pro správné pochopení světového hospodářství a jeho mezinárodního vývoje jest nutným, abychom poznali atmosféru a vlivy za jakých se tvoří a řeší mezinárodní problémy hospodářské a které určují mezinárodní hospodářskou politiku. Nejucelenější obraz a kritiku současné světové hospodářské situace podal kongres Mezinárodní obchodní komory konaný před prázdninami v Paříži, kterému u nás nebyla věnována dostatečná pozornost a zájem. President MOK F. H. Fentener van Vlissingen vydal ku tomuto kongresu obsáhlou brožuru, kterou nazval „Hospodářství dneška“. V úvodu ku svému spisu praví Fentener, že od posledního kongresu, který se konal před dvěma léty ve Vídni, v situaci světového hospodářství žádného zlepšení nenastalo, a že stále ještě chybí základní předpoklady jeho ozdravení. Konstatuje pak, že z požadavků vídeňského kongresu pro zlepšení poměrů ve světovém hospodářství nebyl splněn ani jediný. Požadavky tyto byly následující:

1. Stabilisování měn.
2. Úprava mezinárodních dluhů.
3. Vyrovnání státních rozpočtů.
4. Přijímání zboží a služeb na umoření dluhů.
5. Uvolnění devisových trhů a pohybu mezinárodního kapitálu.
6. Odstranění překážek a omezení světového obchodu.

Jsou to vesměs věci, jimiž jsme se již zabývali v úvahách dřívějších, a o nichž zkušenost učí, že stávají se tím naléhavějšími, čím více nesnáze světového hospodářství vzrůstají. Cesta po níž bylo by lze dospěti k vyváznutí z nynější neutěšené situace je naznačena správně, ale schází na prostředcích a odvaze, aby byla nastoupena.

Marným bylo volání MOK, aby se svět spojil ku mezinárodní spolupráci na poli hospodářském, která jest pro blaho lidstva nepostradatelnou. Hospodářská válka, válka kontingentů a měn rozpoutala se ještě zuřivěji než dříve. Nelze zatajovati, že hospodářská situace světa jest nejvyšší kritickou, ale to nesmí sváděti k pessimismu, že snad jest již pozdě na docílení jejího zlepšení. Nepodařilo se ještě vznítiti pravého ducha,

* *Problems of Social Security Legislation in the United States*, vydala v červnu t. r. The Academy of Political Science, Columbia University, New York.

jímž nutno se vrhnouti na odstranění stávajících překážek a povinností národohospodářů jest, aby ukazovali správnou cestu, po níž se nutno bráti, abychom konečně vyvázli z dosavadních svízelů.

Světovou krizi hospodářskou nelze sváděti na nadvýrobu, jak tak často slyšíme, vždyť jest to právě nadvýroba, která je základem každého hospodářství. Kdybychom nevyrobili více než spotřebujeme, neměli bychom čím obchodovati. Právě nadvýroba to jest, a z ní se vyvíjející dělba práce, které jsou základem obchodu a rostoucího blahobytu. Kdyby skutečně existovala nadvýroba, pak by neklesala naše životní míra.

Problémem světového obchodu jest problém distribuce a na tento nutno soustřediti veškeru pozornost. Dokud státy nezaujmou rozumné stanovisko ku věcem hospodářským, nelze udržovati důvěru v lepší budoucnost. A právě důvěra jest od počátku krise nyní nejvíce otřesena. Nepřikročili-li se k činům, které by důvěru opět vznítily, nelze očekávati hospodářského oživení.

To jsou v hrubých rysech názory presidenta MOK, nad nimiž se nutno zamysleti.

Z velice instruktivních protokolů pařížského kongresu MOK jest zřejmo, že trvá na principech stanovených na kongresu vídeňském (viz shora sub 1—6). MOK znovu vybízí národy ku vzájemné spolupráci a ku vybudování a posílení vzájemné důvěry za účelem obnovení pravidelných mezinárodních obchodních styků, které jsou nejpevnější zárukou míru a blahobytu. Konečná zodpovědnost za provedení této akce připadá vládám, ale vlády a jejich politika jsou reflexem veřejného mínění, a proto vyzývá kongres členy MOK, aby ve všech státech působili v naznačených směrech na veřejné mínění. Provedení tohoto úkolu jest nejvyšším nutným a vyžaduje odvážného státnického vůdcovství, potlačení žárlivosti, rivality a podezřívání mezi národy.

Z této proklamace MOK jest zřejmo, že zjevy, na které jsme žalovali v charakteristice našeho domácího prostředí, neblaze ovlivňují též hospodářství světové. Státy, které prokážou nejvíce mravní síly a nejdříve vybědnu z poválečné zvrácené hospodářské mentality, dobudou mezinárodní důvěry a nejlepšího zlepšení svých mezinárodních obchodních styků.

Pro některé naše kruhy politické, které neustále zneklidňují veřejnost voláním po nových experimentech měnových jest nejlepší výstrahou resoluce MOK ohledně měnové politiky. Resoluce tato konstatuje, že stabilisace měn na zlatém podkladě jest imperativním požadavkem pro hospodářskou obrodu světa, a vyzývá vlády, aby přizpůsobily svou finanční a hospodářskou politiku tak, aby mohlo býti přikročeno ku jednáním o mezinárodní stabilisaci měn. Uvádíme důvody této resoluce, a doporučujeme známému inflačnímu křídlu agrárnímu, aby o nich co nejpečlivěji uvažovalo a jejich vyvrácením — podaří-li se mu ovšem — odůvodnilo svoje nezodpovědné tažení.

1. Nejistota měnové politiky vůdčích států v mezinárodním obchodu vedla k jeho shroucení, a pokračování v ní musí vésti k dalšímu rozkladu.

2. Tato měnová politika a z ní vyplývající nestabilita měn, nutí státy trvající na stabilní zlaté paritě jich měn, aby přikročily k opatřením (cla, kontingenty atd.) na ochranu svých trhů před invasí států, které znehodnotily měnu. Měnová nejistota znemožňuje povolování mezinárodních dlouhodobých úvěrů, jest příčinou útěku kapitálu, a podporuje vzrůst krátkodobých mezinárodních dluhů. Znemožňuje dále volný oběh kapitálu a vede k hromadění a thesaurování zlata a devis.

3. Odklad stabilisace měn na dobu až se zvedne cenová hladina, zhoršoval by jen situaci, poněvadž nestálost měny i znehodnocování měny mohou míti samy o sobě de-

flační účinek. Stabilisace je nejrychlejším prostředkem, který přirozenou cestou vede ku všeobecnému zotavení cenové hladiny.

4. Odklad měnové stabilisace, až se dříve podaří vyrovnání domácí a zahraniční cenové hladiny vede rovněž ku zhoršení stavu, poněvadž tato disharmonie cenových hladin je povětšinou důsledkem měnové nestálosti, a důvodem omezení, které resultují z této nestálosti.

5. Trvalé měnové stabilisace může být prakticky dosaženo jen znovunastolením mezinárodního zlatého standardu.

Stav mezinárodní hospodářské a finanční situace zhoršil se od pařížského kongresu MOK následkem posledních vážných událostí v mezinárodní politice, a zvýšená nervosita a nejistota znemožňuje jasný výhled do budoucnosti.

A u s t r a l i e. K řadě studií o hospodářské situaci jednotlivých států vybrali jsme dnes Australii, a to ze dvou důvodů: 1. vzhledem ku právě zahájeným jednáním o obchodní smlouvu mezi ČSR a tímto státem, 2. poněvadž tato země různými opatřeními dosáhla pozoruhodných výsledků v boji se světovou hospodářskou krizí. Hlavním pramenem o něž se tato zpráva opírá, jest u nás neznámá kniha prof. Douglase Coplanda: „Australia in the World Crisis 1929—1933“.* Kniha tato nabývá na významu osobou svého autora, který právě v těchto letech byl předsedou úzkého výboru, zvoleného australskou vládou, aby na základě vhodných opatření vyvedl zemi z hospodářské krise. Komplex těchto opatření jest vlastně řadou geniálních kompromisů mezi různými problémy, které se vyskytují v řízeném hospodářství, a jimiž Australie dosáhla pozoruhodných hospodářských úspěchů, předstihnoucí tak mnohé jiné státy.

Australie, v jejích mezinárodních obchodních vztazích, jeví se nám jako typická země surovin, osudově závislá na vývozu masa, vlny a kovů. Do roku 1930 byla stálým a relativně velkým vypůjčovatelem v Londýně. Tato hospodářská struktura byla příčinou, že Australie byla světovým hospodářským kolapsem postižena nejdříve a nejtíže, dnes však je první mezi oněmi státy, které vykazují hospodářské zlepšení.

Shroucení světových cen australských vývozních výrobků v roce 1929 a pak náhlé a úplné zastavení půjček Anglií v roce 1930, které dosud udržovaly platební bilanci v rovnováze, přivodily akutní krizi nejprve australských financí a pak v celém ostatním hospodářském životě. V boji proti krizi potíraly se dva směry — inflační a deflační — ale zmíněný výbor Coplandův našel střední cestu mezi oběma směry tímto řešením: hodnota měny byla snížena o 20%, ale ne vzhledem ku zlatu, nýbrž ku anglické libře, takže když v r. 1931 byla anglická libra devaluována, australská měna ji automaticky následovala. To byla ovšem — byť i mírná — metoda inflační. Naproti tomu však byly sníženy mzdy nejméně o 10%, o čemž rozhodoval zvláštní rozhodčí soud za účasti vlády. Nejvíce byly sníženy platy vládních úředníků. Úroky z vnitřních státních půjček byly redukovány o 22.5% a podobně se postupovalo při jiných závazcích. Prohlášena byla různá moratoria, zejména na prospěch farmářů; nejhlavnější opatření však sledovala, aby státní rozpočet byl přiveden v rovnováhu. Aby vyrovnány byly tyto oběti, byla zvýšena o 10% daň důchodová. Tato opatření byla opět rázu deflačního. Z počátku vykazovaly státní rozpočty ještě deficity, ale ty byly kryty krátkodobými půjčkami, kontrahovanými u domácích bank, takže každé nebezpečí inflace bylo zažehnáno. Hlavním důvodem všech těchto opatření bylo, aby jednak byly kryty ztráty způsobené krizí,

* Vyšlo v New-Yorku u The Macmillan Co., 212 str. \$ 2.50.

jednak aby byla obnovena rovnováha mezi jednotlivými výrobními skupinami, bez níž není možná definitivní hospodářská obroda.

Celkem možno říci, že tímto plánem bylo dosaženo cíle — pokles australského hospodářství byl zastaven a od roku 1931 možno pozorovati stále zlepšování, při čemž celkový charakter hospodářské situace je pružný a ne ztrnulý. Tento příklad Austrálie si zaslouhuje, aby se jím zevrubněji zabývali naši národohospodáři i politikové a povšimli si zejména těchto třech typických vlastností australského plánu:

1. na ochranu domácího trhu nebylo použito zvyšování cel.
2. Nebylo použito nijakých prostředků ku podpoře soukromého podnikání (pravý opak NIRA).
3. Zaručena byla měnová stabilita.

Dr. V. Pišecký.

Z technických důvodů byli jsme nuceni vypustiti tentokráte přehledy vnitřní a zahraniční politiky. Obsáhlé přehledy za celou prázdninovou dobu přineseme v příštím čísle.

Redakce.

LITERATURA.

JIRÍ HEJDA: KRIZE A SPOTŘEBA. Publikace sociálního ústavu ČSR. Číslo 63 V Praze 1935. Stran 82, cena 6 Kč.

Vystopovati uspokojivě vzájemné vztahy mezi krizí a spotřebou je dnes úkolem velmi nesnadným. Neboť, jak podotýká autor hned na počátku své studie, staráme se dosud velmi málo o to, jak se vyrobené statky spotřebují, jak se vyvíjí konsum, jaké tendence a z jakých důvodů se v něm uplatňují, takže poslední spotřebitel zůstává nám stále ještě jakousi záhadnou osobností, určenou k tomu, aby koupila, co výroba produkuje; má-li tento poslední spotřebitel přiměřené zdroje důchodové, odpovídá-li výroba ve své kvantitě i kvalitě a svojí cenou jeho přání, tomu nevěnuje národní hospodářství téměř žádnou pozornost. A přece krize, jejichž periodicitou se národohospodářská věda již tolikrát zabývala, mají podle autora jistě jednu ze svých hlavních příčin, ne-li dokonce příčinu prvotní, právě v této nejistotě spotřeby, v jejím náhlém, nepředvídaném poklesu, v nové orientaci, o nichž výroba není včas informována a kterých nepředvídá. Hejdovi jde v této studii jen o poslední spotřebu, nikoli o spotřebu statků v produkci, a to zase o spotřebu pouze v hospodářském celku, nikoliv individuálně u jednotlivých konsumentů. Zabývá se údobím mezi lety 1928 až 1933 inclusive a vypočítává ve většině případů indexy k r. 1929 snaží se zjistiti kvantitní a kvalitní přesuny spotřeby, které se pak liší podle výše důchodu, podle ceny spotřebního statku a konečně podle kulturní úrovně konsumenta.

Pojednav o vývoji národního důchodu dospívá autor k závěru, že v průmyslu probíhá krize akutněji, takže ji můžeme srovnat s vysokou horečkou, kdežto v zemědělství má spíše ráz vleklé choroby. Na základě dostupného statistického materiálu pojednává pak Hejda o spotřebě mouky a brambor, o spotřebě masa, tuků a vajec, o spotřebě cukru, potravin dovážených z ciziny, o spotřebě alkoholických nápojů, tabáku, textilií, všimá si i zábav atd., srovnává poměry naše s cizinou a konstatuje v závěru, že spotřeba je v Československu relativně nízká ve srovnání s jinými zeměmi. Na spotřebních datech cukerních, rozvržených na celou republiku, je patrné, že nízký průměr je způsoben nízkým konsumem východní poloviny republiky, kdežto historické země, a tu především Čechy, stojí na výši, která odpovídá asi průměru německému. Pokud jde o otázku, jak